

Zsivity Tímea

Az agyelszívás réme előzi a csatlakozást a Nyugat-Balkánon

Július első napjától Magyarország tölti be az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztét. Az elnökségi trió harmadik tagja főbb prioritásként az EU versenyképességének növelését, az unió védelempolitikájának megerősítését, következetes és érdemeken alapuló bővítési politikát, az illegális migráció megfékezését, a kohéziós politika jövőjének kialakítását, a gazdaságközpontú uniós agrárpolitika előmozdítását, valamint a demográfiai kihívások kezelését határozta meg.¹ A versenyképesség növelése, az érdemeken alapuló bővítéspolitikai és a demográfiai kihívások hatékony kezelése egymással szorosan összefüggő és kölcsönhatásban lévő területek.

A szabad mozgás alapvető jog az Európai Unióban, ami elősegíti, hogy a fiatal tehetségek és munkavállalók elvándoroljanak bizonyos térségekből. Ugyanez a tendencia figyelhető meg az EU-hoz csatlakozni vágyó nyugat-balkáni országokban is. A diplomás és a legjobb fiatal szakmunkások tömegesen hagyják el a régiót. A helyzetet súlyosbította Németország azon döntése, miszerint 2024. június 1-jétől évente akár 50 ezer – tehát kétszer annyi, mint az ezt megelőző években – nyugat-balkáni országokból származó munkavállalót kíván foglalkoztatni.² Június 1-jétől az EU-n kívüli országokból érkező munkavállalók úgynevezett „lehetőségkártyát” igényelhetnek, amely lehetővé teszi számukra, hogy egy évig munkavállalási céllal Németországban tartózkodhassanak.³ A két évvel ezelőtt létrehozott „lehetőségkártya” a német munkaerőpiac hiányosságait hivatott pótolni, különösen a mérnöki, informatikai (IT) és egészségügyi szektorban, ahol évente 400 ezer dolgozó hiányzik a munkaerőpiacról.⁴ A kártya ideiglenes vízumot és/vagy munkavállalási engedélyt biztosít, amely heti 20 óráig munkavégzésre vagy kéthetes próbamunkára jogosít. Ez a rendelkezés megkönnyíti Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Észak-Macedónia, Montenegró és Szerbia állampolgárainak belépését a német munkaerőpiacra. Hubertus Heil

¹ A magyar soros elnökség prioritásai [é. n.].

² ĐUKIĆ-PEJIĆ 2024.

³ SMAJIĆ 2024.

⁴ SMAJIĆ 2024.

német munka- és szociális ügyi miniszter kijelentette, hogy 2035-ig hétmillió szakképzett munkavállalót kell pótolni a társadalom elöregedése miatt: „Különösen súlyos a munkaerőhiány az olyan ágazatokban, mint a szociális ellátás, a vendéglátás és az IT-szektor.”⁵ Ezt követően a német kormány bejelentette, hogy a nyugat-balkáni országokból származó egyetemisták előtt is megnyitja kapuit, akik a nyári szünetben idegymunkát kívánnak vállalni.⁶ A régió egyetemi hallgatói is igényelhetnek ideiglenes munkavállalási vízumot Németországban. Őket a vendéglátásban, a kereskedelem, az idegenforgalomban, az építőiparban és a mezőgazdaságban kívánják foglalkoztatni. Az egyetemisták esetében a munkavállalás feltétele, hogy aktív hallgatói jogviszonnyal rendelkezzenek. Esetükben a felső korhatár 35 év, s 12 hónap alatt maximálisan 90 napot tölthetnek egy németországi munkahelyen.⁷

A fent leírtak kapcsán felmerül a kérdés, hogy a térség országai miként tudják pótolni a magasan képzett fiatal munkavállalók hiányát? Mely társadalmi, gazdasági, politikai tényezők vezettek a fiatal szakemberek tömeges elvándorlásához? Mely intézkedésekkel lehet támogatni a szakembereket és védeni a régió országait az elvándorlással szemben?

A nyugat-balkáni országok gazdasági növekedésére és versenyképességére erőteljesen rányomja a bélyegét a munkaerőhiány. A diplomás és jól képzett szakmunkásokat nem tudják pótolni a török, kínai, indiai, pakisztáni vendégmunkások, akik zömmel az építőiparban helyezkednek el.⁸ Boban Stojanović közgazdászprofesszor szerint a fiatalok nem kizárólag gazdasági megfontolásból, hanem az országukban működő intézmények diszfunkcionalitása, az oktatási és egészségügyi rendszer hiányosságai miatt vándorolnak el.⁹

A fent leírtakat alátámasztják a Szerbiai Fiatalok Ernyőszervezete (KOMS) által végzett közvélemény-kutatás eredményei is. A felmérés szerint a fiatalok egyik legnagyobb problémája a munkanélküliség. A szerb Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat hivatalos adatai szerint 2024 márciusában 72 269 fiatal álláskeresőt regisztráltak, ami a rögzített munkanélküliek összlétszámának a 18,63%-át jelentti.¹⁰ Az adatok azt mutatják, hogy több fiatal nő munkanélküli, mint férfi (39 120 nő és 33 149 férfi), és a 25–29 éves korosztályban a nők felülreprezentáltak.¹¹ Az isko-

⁵ SMAJIĆ 2024.

⁶ SZMSZ 2024.

⁷ SZMSZ 2024.

⁸ ĐUKIĆ-PEJIĆ 2024.

⁹ ĐUKIĆ-PEJIĆ 2024.

¹⁰ KOMS 2024.

¹¹ KOMS 2024.

lából az első stabil és/vagy kielégítő állásba való átmenet Szerbiában csaknem két évet vesz igénybe (átlagosan 23,4 hónapot).¹² A felmérésből kiderül, hogy a munkanélküli fiatalok mintegy kétharmada nem vette igénybe a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat szolgáltatásait.¹³ Ezt a tendenciát alátámasztják az Európai Bizottság nyugat-balkáni országokról készült éves jelentései is.

A foglalkoztatott fiatalok 37%-a rendelkezik határozatlan idejű szerződéssel, de továbbra is aggasztó a „feketén” dolgozó fiatalok nagy száma (17%). A kutatás eredményei szerint öt fiatalból három nem a végzettségének megfelelő munkakörben dolgozik. A felmérésben részt vevők a korábbi évek eredményeihez hasonlóan továbbra is úgy gondolják, hogy az elhelyezkedéshez a legfontosabbak a személyes és családi ismeretségek („kapcsolatok”), a politikai pártban való aktivizmus.¹⁴

A fiatalok arra a kérdésre, hogy „terveznek-e elköltözni az országból”, a következő választ adták: 21% tervez, 28% pedig fontolgatja, de még nem kezdte el terve realizálását.¹⁵ A felmérés adatai szerint a megkérdezettek 33,4%-a a magasabb életszínvonalat, 31,8%-a a méltóságteljesebb életet, míg 14,1%-a a jobb közszolgáltatásokat jelölte meg kivándorlási szándéka indokaként.¹⁶ A felmérések eredményeit látva felmerül a kérdés, hogy miként lehet séges visszafordítani vagy mérsékelni az „agyelszívás” folyamatát.

A nyugat-balkáni országok számára eljött a végső idő, hogy az oktatási rendszert és a munkaerőpiaci igényeket harmonizálják. Szerbia esetében folytatni kell az „első fizetése” program végrehajtását, és növelni a kedvezményezettek számát.¹⁷ Külön jelentőséggel bír a fiatalok önálló lakhatáshoz való segítése, az új lakhatási politika kidolgozása. Növelni kellene a munkaügyi ellenőrzések számát a feketefoglalkoztatás visszaszorítása érdekében. A nyugat-balkáni országok nemzeti foglalkoztatási szolgálatainak intézményi fejlesztése és szolgáltatásaik népszerűsítése szükséges. Kulcsfontosságú a fiatalok vállalkozási kedvének ösztönzése finansziális eszközökkel, akárcsak a formális oktatási rendszer révén történő támogatása.

2024. augusztus 26.

¹² KOMS 2024.

¹³ KOMS 2024.

¹⁴ KOMS 2024.

¹⁵ KOMS 2024.

¹⁶ KOMS 2024.

¹⁷ Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat: Megjelent az Első fizetése” idejű pályázata 2024.

Felhasznált irodalom

- A magyar soros elnökség prioritásai [é. n.]. *Magyar elnökség. Az Európai Unió Tanácsa*. Online: <https://wayback.archive-it.org/12090/20250412082710/https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/hu/program/prioritasok/>
- ĐUKIĆ-PEJIĆ, Jelena (2024): Odlazak majstora iz Srbije–ko će ostati da radi? *DW*, 2024. június 1. Online: www.dw.com/bs/odlazak-majstora-iz-srbije-ko-%C4%87e-ostati-da-ra-di/a-69240010
- KOMS (2024): *Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2024*. Online: https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/08/Alternativni_izvestaj_2024.pdf
- Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat: Megjelent az Első fizetésem idei pályázata (2023). *Vajdaság MA*, 2023. október 10. Online: <https://m.vajma.info/cikk/szerbia/33311/Nemzeti-Foglalkoztatasi-Szolgalat-Megjelent-az-Elso-fizetesem-idei-palyazata.html>
- SMAJIĆ, Mehmed (2024): Od 1. juna lakše do posla u Njemačkoj. *DW*, 2024. június 1. Online: www.dw.com/bs/od-danas-lak%C5%A1e-do-posla-u-njema%C4%8Dkoj/a-69239781
- SZMSZ (2024): Egyetemistákat is vár Németország idénymunkákra. *SZMSZ (Szabad Magyar Szó)*, 2024. július 28. Online: <https://szmsz.press/2024/07/28/egyetemistakat-is-var-nemetország-idénymunkakra/>